

Az első tudományos könyvtárrá minősítés után

Beszélgetés Héberger Károlyval

Az 1976-os könyvtári törvényerejű rendelet arról is intézkedett, hogy a szakirodalmi igények kielégítésében és a tájékoztatás nyújtásában kiemelkedő feladatokat ellátó könyvtárakat tudományos könyvtárrá lehet minősíteni. Az alaprendelethez kapcsolódó jogszabály azt is meghatározta, hogy az ily módon minősített könyvtárak között három osztályt (I., II., III.) kell képezni. A *Művelődési Közlöny* 1981/1. számában hivatalos közlemény jelent meg a tudományos minősítést nyert könyvtárak első csoportjáról. Ebből az alkalmából kerestük fel Héberger Károlyt, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatóját, annak a szakbizottságnak az elnökét, melyet a Művelődési Minisztérium hozott létre a tudományos minősítések előkészítésére, hogy eddigi tapasztalatairól tájékoztatást kérjünk tőle.

— *Mi a tudományos könyvtári minősítést előkészítő bizottság célja, milyen körülmények között jött létre, és egyáltalán: mi tette szükségessé létrehozását?*

— A könyvtári alaprendeletek — a törvényerejű rendelet és a végrehajtásáról intézkedő utasítás — csupán általánosan, keretjelleggel intézkedtek a legfontosabb hazai könyvtárak tudományos minősítéséről. A rendeletekbe foglalt elv végrehajtásának szakaszában, amikor a lebonyolítás legjobb módját kellett megkeresni, világossá vált, hogy korántsem lehet mechanikus, formális ismérvek alapján meghatározni, mely könyvtárak jogosultak e rangot, kiemelt szerepet jelző besorolásra. Kollektív szakmai mérlegelésre, többféle szempont egyidejű érvényesítésére van ugyanis szükség. A könyvtári rendszer működéséről hozott 1978-as KM rendelet ezért határozott a tudományos könyvtárra minősítés előkészítését végző szakbizottság létrehozásáról. Ez a nem nagy létszámú, de kellő szakmai tapasztalatokkal rendelkező tagokból álló testület alkalmas fóruma e könyvtárpolitikai döntéselőkészítő munka elvégzésének.

— *Milyen információk, adatok, források birtokában dönt a bizottság, és milyen „menetrend” szerint foglalkozik a könyvtárak minősítésének kérdéseivel?*

— A tudományos minősítésről szóló rendelet végrehajtása érdekében a Művelődési Minisztérium levélben fordult az ágazati fenntartókhoz — a szakértők és a megyei tanácsok vezetőihez —, és azt kérte tőlük, hogy tegyenek javaslatot a tudományos könyvtári besorolás-

ra érdemesnek tartott könyvtárakról. Ez a javaslati alapananyag, mely a művelődésügyi főhatósághoz érkezett, természetesen csupán kiindulópontja a munkánknak. Egyik legfontosabb feladatunk az, hogy ezekből a meglehetősen vegyes — hol nagyobb szerénységgel, hol túlságosan lágyszívűen minősítő — fenntartói előterjesztésekből kiválasszuk azokat az intézményeket, amelyek a hazai könyvtári rendszer kulcsintézményeinek tekinthetők, s amelyek valóban nagymértékben hozzájárulnak a nemzeti könyvtári vagyon őrzéséhez, továbbá a szakirodalmi információk szétszórásához. A munka első szakaszában összesen 35 főhatóság 133 könyvtárról szóló javaslatát és az e javaslatok alátámasztását indokoló, úgynevezett *tudományos könyvtári pályázatokat* kell most átvizsgálnunk és megtárgyalnunk. Az előkészítő válogatást, valamint a pályázatok tartalmi és formai teljességének vizsgálatát a bizottságnak a Könyvtártudományi és Módszertani Központban működő titkársága végzi. A könyvtáraknak viszonylag részletes pályázati indokolást kellett készíteniük: az intézmény funkciórendszerének és állományának leírását, a fel-tárórendszer teljességére és összetételére, a gyarapításra, az állományvédelemre, a szolgáltatásokra, a gépi felszereltségre, a személyzetre és a könyvtári kutatásokra vonatkozó adatokat tartalmazák ezek az előterjesztések. Az előkészítő bizottság, amely két-három hónaponként tart ülést, alkalmanként 10–15 könyvtár pályázatával foglalkozik, és döntéseit jegyzőkönyvben rögzítve terjeszti a művelődési miniszter elé.

— *Milyen a bizottság munkarendje? Hogyan születnek a határozatok abban az esetben, ha a bizottság tagjainak egy-egy könyvtár megítélésében eltér a véleménye?*

— A szakmai testület működési szabályzata értelmében csak egységes, egyöntetű bizottsági határozat alapján lehet egy könyvtárat a tudományossá minősítésre előterjeszteni. Ez azt jelenti, hogy ha akárcsak egyetlen ellenvélemény hangzik is el, a bizottság vagy elveti a pályázatot, vagy további információkkal kiegészítve egyik következő ülésén újra tárgyalja a szóban forgó minősítés ügyét. Az elfogadott, indoklással alátámasztott besorolási állásfoglalást a bizottság testületi véleményként terjeszti a művelődési miniszter elé.

Ha a könyvtár feltételeit, rangját, állományát érintő vitás kérdések nem

dönthetők el a pályázat alapján, a bizottságnak módjában áll kiegészítő információkat beszereznie. Ilyen esetekben a koordinációs, illetve a hálózati központoktól kérünk kiegészítő szakvéleményt, vagy helyszíni látogatáson szerzett tapasztalatok alapján hozunk előterjesztési határozatot.

— *A tudományos könyvtárra minősítésen túl az osztályba sorolás és a könyvtárak szintenkénti csoportosításának kényes kérdését — formális kritikriumok hiányában — szintén nyilvánvalóan a bizottságnak kell eldöntenie. Hogyan járnak el ebben a kérdésben?*

— Abból a megfontolásból indultunk ki, hogy a könyvtárak tudományos osztályainak megítélésében a legjelentősebb, legnagyobb könyvtárakhoz kell a szóba jöhető intézményeket mérnünk. Ezért foglalkoztunk először azokkal a nagykönyvtárakkal, amelyek nyilvánvalóan a hazai könyvtári rendszer legnagyobb, legkiemelkedőbb intézményei: ezek képezik a tudományos könyvtárak I. osztályának csoportját. Ide tartoznak az *Országos Széchényi Könyvtár* és az *Akadémiai Könyvtár* mellett a legnagyobb koordinációs és hálózati központok, a legnagyobb egyetemi könyvtárak. A szolgáltatások, az állomány, a személyi ellátottság ezeknél szűkebb, de még mindig jelentős paramétereit felmutató, ám az I. osztály „szintjét” el nem érő intézmények kerülnek a II. osztályba, azokat a könyvtárakat pedig, amelyeknek vagy értékes állományuk van, vagy egy-egy szűkebb szakterületen aktív szolgáltatásokat nyújtanak, a III. osztályba soroljuk. A minősítések során — s ezt külön hangsúlyozni szeretném — fokozatosan, mintegy az I. és III. osztály közötti „rangsor” kialakulásával létrejön az a „mezőny”, melyhez azután a későbbiekben is viszonyítani lehet.

— *Voltaképpen mivel jár egy könyvtár számára a „tudományos” besorolás? Jelent-e valamilyen előnyt, jogosít-e valamiféle sajátos szerep játszására?*

— Egyelőre csupán rangot ad, olyan címet, mely a könyvtár presztízsét növeli. Véleményem szerint ennek is van jelentősége, ezen felül a Művelődési Minisztérium a határozat közzétételével egyidőben levéllel fordul a tudományos könyvtárak fenntartóihoz, felhívja a figyelmüket a fejlesztési követelményekre, az igényekre, a meglévő hiányosságokra. Úgy is lehetne talán fogalmazni, hogy a tudományos könyvtárra minősítés a könyvtárpolitika egyik eszköze. Hiszen ez a „tudományos” cím sem örök időkre szól! A könyvtári körülmények, a teljesítmények javulása esetén olyan intézmények is megkaphatják, amelyek korábban nem nyerték el, a színvonal

visszaesése viszont a rang elvesztésével járhat.

— *Említette, hogy a kiinduló lista a fenntartók által előterjesztett könyvtárak „névsorát” tartalmazza. Nem forog-e fenn az a veszély, hogy pótlólag szerepeltetni kell olyan intézményeket, melyek kimaradtak ebből a fenntartói előterjesztésből?*

— Dehogynem. Először is tény: akadt néhány igen jelentős könyvtár, amellyel a bizottság — noha az intézmény nyilvánvalóan a tudományos könyvtár I. osztályába tartoznék — eddig azért nem tudott foglalkozni, mert hiányzott a könyvtár pályázati anyaga. Talán most, az első minősítések közzététele után ezek a könyvtárak is „felébrednek”.

Vannak azonban olyan, nagy történeti értékkel rendelkező könyvtárak is, amelyek esetében feltehetően magának a bizottságnak kell kezdeményeznie a tudományos könyvtárra minősítést. Példaként a legnagyobb egyházi könyvtárakat említem. Ezek a nemzeti tudományosság szempontjából mindenképpen számon tartandó, fontos könyvtárak, de esetükben sok olyan „paraméterről” (például gépesítettség, korszerű szolgáltatások), amelyeket az egyéb minősítések alkalmával számításba vesz, el fog tekinteni a bizottság.

— *A közzétett első minősítések között néhány nagy közművelődési könyvtár neve is szerepel. Várható-e, hogy a későbbiekben sem csupán a szakkönyvtárak, hanem a közművelődésiek is elnyerik ezt a rangot?*

— A tudományos minősítés nem kötődik könyvtártípushoz. A Művelődési Közlönyben megjelent, az első tudományos könyvtári minősítésről szóló tájékoztatásban említett közművelődési könyvtárakkal mintegy jelezni kívántuk az igény szintet. Tudomásom szerint továbbá — korántsem azonos színvonalon dolgozó — 9 megyei könyvtár küldött pályázatot a minisztérium felhívására. Mivel a bizottság ülésein az egy-egy nagyobb szakkönyvtári hálózathoz tartozó könyvtárakkal együttesen foglalkozunk (legutóbb az akadémiai intézetek és a múzeumok könyvtárai kerültek sorra), egy későbbi alkalommal ezekkel a közművelődési könyvtárakkal ismételtlen foglalkoznunk kell. Természetesen nem vághatok a területi döntés elé, csupán annyit mondhatok: nincs akadálya annak, hogy más közművelődési könyvtárak is tudományos rangot nyerjenek. A bizottság egyedileg fog elbírálni minden pályázatot.

— *Az eddigi tapasztalatok alapján mikorra várható a felhívásra beérkezett*

javaslatok teljes feldolgozása és a döntésről szóló hivatalos tájékoztatás?

— Eddig — a Művelődési Közlönyben felsorolt intézményeket is beleértve — csaknem 40 könyvtárról, a pályázók egyharmadáról született bizottsági döntés. Tekintetbe véve azt, hogy a problémákat okozó kiegészítő információk beszerzése nélkül nehezen elbírálnak

könyvtárak köre épp a II. és III. osztályú besorolások esetében növekszik meg, további 5—6 bizottsági ülésre lesz szükség ahhoz, hogy a birtokunkban levő pályázatokról döntést hozzunk. Remélem azonban, hogy a jövő év tavaszára végzünk ezzel a munkával. Ezt követően a később beérkező pályázatokkal foglalkozunk.

Fogarassy Miklós

Egyes könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítése

A könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról intézkedő 17/1976. (VI. 7.) MT számú rendelet 8. §-ának (3) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján — az érdekelt miniszterekkel és országos hatáskörű szervek vezetőivel egyetértésben — a következő intézményeket minősítettem tudományos könyvtárrá.

Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára, Debrecen (II. osztály).

Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára, Gödöllő (II. osztály).

Állami Gorkij Könyvtár, Budapest (I. osztály).

Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára, Budapest (II. osztály).

Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely (II. osztály).

Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Budapest (I. osztály).

Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron (II. osztály).

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest (I. osztály).

József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged (I. osztály).

Kertészeti Egyetem Központi Könyvtára, Budapest (II. osztály).

Kohó- és Gépipari Tudományos Informatikai és Ipargazdasági Központ, Budapest (II. osztály).

Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen (I. osztály).

Központi Statisztikai Hivatal, Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Budapest (I. osztály).

Közúti Közlekedési és Tájékoztató Központ (KÖTUKI), Budapest (II. osztály).

Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézetének Könyvtára, Budapest (II. osztály).

Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Főiskolájának Könyvtára, Budapest (II. osztály).

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest (I. osztály).

Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, Budapest (I. osztály).

Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja (AGROINFORM), Budapest (I. osztály).

Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc (I. osztály).

Országgyűlési Könyvtár, Budapest (I. osztály).

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, Budapest (I. osztály).

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (I. osztály).

Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Pécs (II. osztály).

Somogyi Könyvtár, Szeged (I. osztály).

Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Szeged (II. osztály).

Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára, Veszprém (I. osztály).

Vízügyi Dokumentációs és Továbbképző Intézet (VIZDOK) Könyvtára, Budapest (II. osztály).

A felsorolt könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítése visszavonásig érvényes. A további minősítésekről a könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről szóló 5/1978. (XII. 12.) KM számú rendelet 19. §-a alapján létrehozott bizottság javaslatait figyelembe véve, a későbbiekben fogok intézkedni. (28. 138/1980.)

Korcsog András s. k.

művelődési minisztériumi államtitkár

(Megjelent a Művelődési Közlöny 1981. évi 1. számában.)

